

ИНСТИТУТ ЗА ПРАВНЕ И ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Београд, 9. март 2023. године

За: проф. др Ивану Крстић, управницу Института за правне и друштвене науке

Предмет: **Извештај Центра за правне вештине за 2022. годину**

У складу са наставним планом од 2011/2012 године студенти Правног факултета Универзитета у Београду су обавезни да током студија положе по две вештине по њиховом избору од четири понуђене у наставном плану: у зимском семестру то су Правна клиника и Номотехника и писање правних аката, у летњем семестру то су Студија случаја и симулација суђења и Правна информатика. Изменама наставног плана из 2019. године, студентима је омогућено похађање и пете вештине - Технике тумачења права у летњем семестру. Током 2022. године, укупно **1227** студената је оптирало за неку од понуђених правних вештина и то: **291** за Правну клинику, **316** за Номотехнику и писање правних аката, **564** за Студију случаја и симулацију суђења, **45** за Правну информатику и **11** за Технику тумачења права.

Детаљне извештаје о раду на појединим вештинама који су доле изложени припремили су: проф. др Горан Дајовић за Номотехнику и писање правних аката, проф. др Бојан Спаић за Технике тумачења права, проф. др Мирјана Дреновак за Правну информатику, доц. др Милена Ђорђевић за Студије случаја и симулација суђења и проф. др Бојана Чучковић за Правне клинике.

1. ПРАВНА КЛИНИКА

Током 2022. године рад правних клиника организован је у летњем семестру 2021/2022. и зимском семестру 2022/2023. У летњем семестру школске 2021/2022. организован је Опциони модул о заштити узбуњивача у оквиру Правне клинике за антикорупцију, Правна клиника за сузбијање трговине људима, као и други део обуке на Правној клиници за кривично право (генерација 2021/2022) на којој настава траје два семестра. У зимском семестру текуће академске године студенти су пратили програме Правне клинике за кривично право (генерација 2022/2023), Правне клинике за облигационо право, Правне клинике за породично право, Правне клинике за еколошко право, Правне клинике за азил и избегличко право и е-Клинике. У текућој школској години студентима није понуђено похађање програма две правне клинике: Правне клинике за питања дискриминације и Правне клинике за антикорупцију.

Мере које су уведене прошле академске године, а у циљу отклањања проблема техничке природе који су уочени у функционисању правних клиника, показале су се као одлично решење и већ су дале резултате.

Прва новина тицала се измена у начину објављивања конкурса и подношења пријава за правне клинике. Од септембра 2021. године конкурси за све правне клинике се расписују истовремено, у обједињеном позиву. Захваљујући ангажовању колега из компјутерске лабораторије и асистента Ђорђа Марковића, секретара правних клиника, пријављивање се врши преко посебно дизајниране апликације. Након одабира правне клинике за коју студент жели да аплицира, програм сам учитава податке о студенту јер се студент логује преко свог е-студент налога, а потом се студенту оставља могућност да 'закачи' биографију и мотивационо писмо. Студент може да аплицира за похађање само једне од понуђених правних клиника. Приликом одређивања рокова за подношење пријава води се рачуна о потреби да студент буде информисан о исходу конкурса најкасније до 30. септембра текуће године како би приликом уписа IV године студија могао да оптира за другу правну вештину у случају да не буде примљен на правну клинику. На тај начин су отклоњена два проблема која су се у пракси јављала претходних година. Први, да студент у тренутку уписа IV године студија и обавезе оптирања између понуђених правних вештина нема информацију о томе да ли је примљен на правну клинику или не, што је касније решавано одобравањем промене вештине од стране продекана за наставу. Други проблем се огледао у томе да један студент буде примљен на више правних клиника, чиме се онемогући да што већи број студената има могућност да похађа ову правну вештину.

Друга новина односила се на начин пријављивања испита из предмета правна клиника. У сарадњи с шефом Одсека за студентска питања и продеканом за наставу, студентима је омогућено да приликом пријављивања испита из правне клинике оптирају за наставника који руководи правном клиником коју је студент похађао и који

је имао увид у рад студента. На тај начин је промењена досадашња доста компликована пракса која је подразумевала прикупљање информација од руководиоца о томе који студенти су испунили све обавезе предвиђене програмом конкретне клинике, обједињавање спискова, слање тих спискова свим испитивачима и, коначно, упоређивање имена кандидата са записника на самом испиту.

Већ бројна породица правних клиника Правног факултета Универзитета у Београду је током 2022. године добила значајно појачање у виду нове Правне клинике за управно право. Конкурс за прву генерацију полазника Правне клинике за управно право је расписан у септембру месецу, истовремено са конкурсима за остале правне клинике. Током зимског семестра руководиоца Правне клинике за управно право, проф. др Добросав Миловановић, заједно са другим наставницима и сарадницима који ће бити ангажовани на организовању и реализацији програма те Клинике, предузео је низ припремних радњи попут израде практикума и других материјала које ће студенти користити током трајања Клинике. Одржавање наставе на Правној клиници за управно право и реализација програма планирани су у летњем семестру школске 2022/2023, те ће ближе информације о њеном раду бити укључене у извештај за 2023. годину.

Коначно, у оквиру Еразмус + пројекта стратешких партнерстава *LAWGEM (New Quality in Education for Gender Equality – Strategic Partnership for the Development of Master’s Study Program on LAW and GENDER)*, чији је носилац Универзитет у Београду Правни факултет, настављени су напори у циљу осмишљавања и креирања нове Правне клинике о родној једнакости која ће функционисати под окриљем будућег мастер програма. Конкретно, 2. маја 2022. године одржана је радионица на којој је управница правних клиника, проф. др Бојана Чучковић, представила учесницима информације о раду правних клиника Правног факултета Универзитета у Београду, али, на основу података прикупљених од осталих правних факултета у Републици Србији, и информације о клиничком образовању на другим високошколским институцијама у нашој земљи. Размењена су искуства са другим чланицама *LAWGEM* конзорцијума о бенефитима које нуди клиничко правничко образовање, али и о изазовима с којима се правне клинике суочавају. Као резултат радионице и додатних истраживања која су предузета, настао је рад који пореди клиничко правничко образовање на универзитетима у Шведској и Републици Србији, анализира нормативне оквире и различите приступе и методе који се у клиничком образовању примењују, те приказује на који начин ће изгледати рад будуће Правне клинике о родној једнакости. Рад је писан током 2022. године, прихваћен је за објављивање и биће публикован у марту 2023. године у часопису *International Journal of Clinical Legal Education*. Коауторке поменутог рада су *Zara Saeidzadeh (Örebro University)*, проф. др Драгица Вујадиновић и проф. др Бојана Чучковић (Универзитет у Београду Правни факултет).

1.1. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА КРИВИЧНО ПРАВО

Захваљујући залагању проф. др Горана Илића, координатора Правне клинике за кривично право, програм Клинике је од школске 2020/2021. постао двосеместралан. Тиме је у великој мери отклоњен проблем са којим су се правне клинике са модула А суочиле када је на снагу ступио Закон о бесплатној правној помоћи и подршци, а који је правним факултетима ускратио право да раде са клијентима. Програм Правне клинике за кривично право, током летњег семестра школске 2021/22. похађало је 27 студената. Наставу је држао адвокат Небојша Мараш, уз асистенцију проф. Горана П. Илића.

На почетку школске 2022/23. године уписана је нова генерација полазника ове Клинике. У периоду од новембра до децембра 2022. године, 30 уписаних студената Правне клинике за кривично право су, заједно са студентима правних клиника за облигационо и породично право, похађали интензивну обуку из области професионалне етике судија и адвоката, технике интервјуисања и технике прикупљања информација. Обуку су држали адвокати Ана Лазаревић и Игор Пршић из Адвокатске канцеларије Лазаревић и Пршић, професорка др Тамара Кликовац са Филозофског факултета Универзитета у Београду и асистент Ђорђе Марковић, секретар правних клиника. Поред ове обуке, за студенте је организована и интерактивна практична настава о темама из материје кривичног права. У овом делу обуке студентима су предавања држали адвокат Небојша Мараш и судија кривичног одељења Вишег суда у Београду др Александар Трешњев. Студенти су обучени за писање правних докумената (позив на информативни разговор и саслушање осумњиченог, кривична пријава и одлагање кривичног гоњења, наредба о спровођењу истраге, решење о одређивању притвора, жалба на решење о одређивању притвора, споразум о признању кривичног дела, оптужница и одговор на оптужницу, предлог за изрицање мере безбедности обавезног психијатријског лечења и сл.). Организовано је и неколико симулација (истрага, рочиште о потврђивању споразума о признању кривичног дела). Наставу из технике писања правних докумената, као и симулација, студенти ће пратити и у периоду март – мај 2023. Радом Правне клинике за кривично право координира проф. др Горан П. Илић, уз помоћ асистента Ђорђа Марковића, секретара правних клиника.

1.2. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

Током зимског семестра 2022/23., програм Правне клинике за облигационо право похађало је, и успешно завршило 13 студената, у периоду од новембра до децембра 2022. године. Заједно са студентима правних клиника за кривично и породично право, студенти Правне клинике за облигационо право су похађали интензивну обуку из области професионалне етике судија и адвоката, технике

интервјуисања и технике прикупљања информација. Обуку су држали адвокати Ана Лазаревић и Игор Пршић из Адвокатске канцеларије Лазаревић и Пршић, професорка др Тамара Кликовац са Филозофског факултета Универзитета у Београду и асистент Ђорђе Марковић, секретар правних клиника. Поред ове обуке, за студенте је организована и интерактивна практична настава о темама из материје облигационог права. У овом делу обуке студентима су предавања држали Предраг Трифуновић, судија Врховног касационог суда у пензији, Зорана Делибашић, судија Врховног касационог суда, Тања Шобат, судија Апелационог суда у Београду, у пензији и Јасминка Станојевић, судија Апелационог суда у Београду. Студенти су обучени за писање правних докумената (тужба у спору из материје накнаде штете, одговор на тужбу и припремно рочиште у спору из накнаде штете, тужба у спору из материје уговорног права, одговор на тужбу из материје уговорног права), а организован је и низ симулација (прво рочиште за главну расправу у парници за накнаду штете, пресуда првостепеног суда у парници за накнаду штете, припремно рочиште и одлуке суда на припремном рочишту у парници по тужби из материје уговорног права, рочиште за главну расправу и пресуда првостепеног суда у парници по тужби из материје уговорног права). Радом Правне клинике за кривично право координира проф. др Марко Ђурђевић, уз помоћ асистента Ђорђа Марковића, секретара правних клиника.

1.3. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА ПОРОДИЧНО ПРАВО

Од школске 2022/23. Правна клиника за породично право је такође конципирана да траје двосеместрално. У периоду од новембра до децембра 2022. године, 16 уписаних студената Правне клинике за облигационо право су, заједно са студентима правних клиника за облигационо и кривично право, похађали интензивну обуку из области професионалне етике судија и адвоката, технике интервјуисања и технике прикупљања информација. Обуку су држали адвокати Ана Лазаревић и Игор Пршић из Адвокатске канцеларије Лазаревић и Пршић, професорка др Тамара Кликовац са Филозофског факултета Универзитета у Београду и асистент Ђорђе Марковић, секретар правних клиника. Поред ове обуке, за студенте је организована и интерактивна практична настава о темама из материје породичног права. У овом делу обуке студентима су предавања држали Зорана Делибашић, судија Врховног касационог суда, Љубица Милутиновић, судија Врховног касационог суда, у пензији, Марија Петровић, адвокат и професор др Урош Новаковић. Студенти су обучени за писање различитих правних докумената (предлог за споразумни развод брака, тужба за развод брака, жалба на пресуду неутврђивање мишљења детета, тужба за вршење и лишење родитељског права, тужба за заштиту права детета, пресуда за утврђење ванбрачног очинства, тужба за издржавање, жалба на пресуду за оспоравање брачног очинства, ревизија против пресуде за оспоравање материнства), а организован је и низ

симулација суђења, породичних медијација, као и анализа примене Закона о спречавању насиља у породици. Студенти ће наставу пратити и у периоду март – мај 2023. године. Радом Правне клинике за породично право координира проф. др Урош Новаковић.

1.4. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА АНТИКОРУПЦИЈУ – ОПЦИОНИ МОДУЛ: ЗАШТИТА УЗБУЊИВАЧА

Програм је реализован у летњем семестру школске 2021/2022. године. Правну клинику је похађало 25 студената четврте године редовних студија и студената мастер студија, од којих је 23 добило сертификате о успешно завршеном програму. Програм је реализован у сарадњи са НВО Пиштаљка и колегама из *Government Accountability Project (GAP)* из Вашингтона. Часови су се одвијали уторком, од 17.00 до 19.00 сати у хибридној форми, односно у конференцијској сали и преко *zoom* апликације. Предавачи су били оснивачи пиштаљке Владимир Радомировић и Драгана Матовић, адвокати Пиштаљке Душко Ковачевић, Ена Челекетић и Милан Павлица, као и судија у пензији Снежана Андрејевић. Њихов задатак је био да студентима представе правни оквир за заштиту узбуњивача у Републици Србији, као и релевантну праксу и да им укажу на начин пружања заштите, системске проблеме и изазове, али и на изазове који су више етичке природе. С друге стране, сваки час студенти су имали прилике да чују и како су одређена питања регулисана у правном систему САД, а ове теме су им приближили Том Дивајн (*Tome Devine*) правни директор *GAP*-а, и адвокати *GAP*-а Саманта Фајнстајн (*Samantha Feinstein*) и Тед Гајер (*Thad Guyer*). Поред њих, гостујући предавачи били су и узбуњивачи из Србије и САД. Сваки час, студенти су имали прилике да анализирају неки предмет из праксе и да се упознају са бројним случајевима који су покренути пред домаћим судовима.

Студенти су пре почетка програма имали задатак да попуне упитник како би се проценило њихово предзнање из ове области. Такође, имали су обавезу и да се припреме за часове читањем Закона о заштити узбуњивача и Глобалне студије о поступцима за заштиту узбуњивача (*A global study of whistleblower protection litigation*). На једном предавању представљена су и међународна партнерства у заштити узбуњивача, због чега су студенти били замољени да погледају сајтове *Whistleblowing International Network (WIN)* и *Government Accountability Project (GAP)*. Такође, један од часова посвећен је и презентацији Амита Кабравале (*Ameet Kabrawala*), америчког тужиоца и бившег представника америчког Министарства правде у Србији који је причао о значају узбуњивача и оснаживању узбуњивача у Србији. На једном од часова је посебна пажња посвећена анализи пресуда Европског суда за људска права у вези са узбуњивањем, значајем члана 10. Европске конвенције о људским правима и улогом пресуда Суда у домаћој судској пракси. Гостујућа предавачица за ову тему била је судија Мирјана Мартић. Коначно, студенти су подељени у неколико група и имали су практичан задатак - да напишу предлог за одређивање привремене мере, односно

адвокатски поднесак суду. Њихови предлози анализирани су на наредном часу, како би студенти научили где су погрешили и која је разлика између овог акта и судског решења, а добили су и судска решења за поднеске које су писали.

Координаторка модула у овој школској години била је проф. др Ивана Крстић.

1.5. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА ЕКОЛОШКО ПРАВО

Правна клиника за еколошко право је почела са радом октобра 2015. год. Као и претходних година, у школској 2022/2023. год. траје два семестра. У првом семестру студенти су имали интензиван интерактивни тренинг. Проф. др Мирјана Дреновак-Ивановић је одржала предавања на теме Извори еколошког права у правном поретку Србије, Право на приступ еколошким информацијама, Укључивање јавности у доношење еколошких одлука, Посебности управног поступка у стварима од значаја за заштиту животне средине, Накнада штете у животној средини: постојећа решења и нацрт Закона о одговорности за штету у животној средини и Еколошко право Европске уније: Пракса Суда правде ЕУ. Данијела Синђелић, основни јавни тужилац у Обреновцу, је одржала предавање на тему Увиђај у еколошким стварима - опасан отпад. Бранислава Вучковић, заменик јавног тужиоца у Апелационом јавном тужилаштву у Новом Саду, је одржала предавање на тему Прикупљање доказа и вођење поступака у предметима са елементом заштите животне средине. Оља Јовичић, генерални секретар Стручне службе Заштитника грађана, је одржала предавање на тему Заштита права на здраву животну средину у пракси Заштитника грађана. Адвокат Андреја Милошевић и Предраг Џамић, који су током студија похађали Правну клинику за еколошко право и завршили мастер академске студије Правног факултета - еколошкоправни модул, одржали су предавања на тему Грађанскоправна заштита права на здраву животну средину у судској пракси. Христина Војводић, правна саветница у области енергетике и заштите животне средине, која је током основних студија похађала предавања из Еколошког права, Правну клинику за еколошко право и Школу еколошког права, и Милош Кузман, правни саветник за енергетику и животну средину Нафтне индустрије Србије и студент докторских студија на Правном факултету Универзитета у Београду у области управноправних аспеката заштите животне средине, одржали су предавање на тему Заштита животне средине и енергетска политика и право у Србији: улога органа јавне власти и појединаца у заштити ваздуха. Проф. др Милан Шкулић је одржао предавање на тему Систем еколошких деликата и врсте прекршајних санкција. Судија Сениша Важић је одржао предавање на тему Кривичноправна заштита права на здраву животну средину у судској пракси. Проф. др Бојана Чучковић је одржала предавање на тему Еколошка штета у међународном праву и заштита животне средине.

У складу са Споразумом о сарадњи Правног факултета, Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности и Заштитника грађана, који је потписан марта 2016. године, студенти који похађају Правну клинику за еколошко право имају прилику да обаве студентску праксу у канцеларији Повереника и Заштитника грађана. Априла 2016. године потписан је и Споразум о сарадњи са Министарством за заштиту животне средине, а октобра 2017. године Споразум о сарадњи са Прекршајним судом, којима је предвиђена могућност обављања студентске праксе.

Мисија ОЕБС-а у Србији је, као наставак успешне сарадње на развоју специјалистичких и мастер студија у области еколошког права, и ове године подржала рад Правне клинике за еколошко право, на чему се и овом приликом захваљујемо.

Правну клинику за еколошко право у школској 2022/2023. год. похађа 50 студената.

1.6. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА СУЗБИЈАЊЕ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Правна клиника за сузбијање трговине људима покренута је 2011. године у оквиру Заједничког програма *UNHCR*, *UNODC* и *IOM* за борбу против трговине људима у Србији, под окриљем *UNGIFT* пројекта. Након окончања пројекта, Правни факултет је, у сарадњи са релевантним институцијама, а пре свега захваљујући подршци Националног координатора за сузбијање трговине људима, наставио са организовањем програма ове правне клинике. Клинику је успешно похађало 45 студената девете генерације. Настава на Клиници је почела у фебруару 2022. и трајала је до краја маја. Проф. др Бојана Чучковић одржала је предавање о документима Уједињених нација и Савета Европе о сузбијању трговине људима. Студенти су потом учествовали у радионици коју је за њих организовао Црвени крст Србије, а која је подразумевала пројекцију филма Посматрачи и разговор о филму који су водиле едукаторке Црвеног крста. За разлику од претходних година, ове године је радионица по први пут одржана у свечаној сали седишта Црвеног крста Србије и подразумевала је активно учешће студената током трајања радионице, не само њиховим учешћем у дебатама већ и ангажовањем студената уз помоћ различитих интернет апликација. Треће предавање о процесу трговине људима одржао је професор Милан Жарковић, редовни професор Криминалистичко-полицијског универзитета. У наставку рада Клинике предавања су држали Митар Ђурашковић, национални координатор за сузбијање трговине људима (Одговор Републике Србије на трговину људима – стратешки и институционални оквир и сарадња у борби против трговине људима), асистенткиња Ивана Миљуш (кривично-правни и кривично- процесни аспекти трговине људима), Јелена Стојановић, заменица заштитника грађана Републике Србије – Национални извештај у области трговине људима (Улога Заштитника грађана у

борби против трговине људима), Сања Савић из Службе за координацију заштите жртава трговине људима (Национални механизам за упућивање жртава трговине људима и први контакт са жртвом и процена ризика), Горан Тодоровић, Министарство унутрашњих послова, Управа криминалистичке полиције – СБПОК (Прикупљање доказа о случајевима трговине људима), Лидија Прокопић, ИНТЕРПОЛ и Катарина Ковачевић, ЕВРОПОЛ (Међународна полицијска сарадња у борби против трговине људима), Биљана Синановић, судија Врховног касационог суда (Положај жртве трговине људима у кривичном поступку) али и представници цивилног сектора – Марија Анђелковић из невладине организације АСТРА. На самом крају програма Клинике, за студенте је организована посебна радионица невладине организације Атина. Радионицу су одржале Лидија Ђорђевић из НВО Атина и чланице заговарачке групе *Women on the Way* - младе избеглице и тражитељке азила које тренутно живе у Републици Србији. Студенти су током трајања радионице имали прилику да чују искуства ових младих жена пре, током и након миграционог процеса, као и с којим ризицима су се суочавале када је у питању трговина људима. Радом Правне клинике за сузбијање трговине људима координира проф. др Бојана Чучковић.

1.7. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА АЗИЛ И ИЗБЕГЛИЧКО ПРАВО

Од октобра до децембра 2022. године програм Правне клинике за азил и избегличко право пратило је 39 студената. Правну клинику за азил и избегличко право Правни факултет организује већ петнаест година у сарадњи са Високим комесаријатом за избеглице Уједињених нација. Студенти су похађали радионице и интерактивна предавања из области азила и миграција која су се одржавала једном недељно у трајању од два школска часа. Поред проф. др Бојане Чучковић, координаторке Правне клинике за азил, наставу су држали експерти из *UNHCR*-а Љубимка Митровић, Јелена Миловић и Бојан Стојановић, Катарина Злокас из Канцеларије за азил Републике Србије, Петар Анђић из Комесаријата за избеглице Републике Србије, Урош Живковић и Игор Миликић из Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, адвокат Марко Штамбук из Београдског центра за људска права и представници невладине организације Иницијатива А11. Осим редовне наставе, за студенте су организоване додатне радионице и активности. Студенти су посетили Центар за азил у Крњачи. Посета је организована 23. Новембра 2022. Током посете, студенти су имали прилику да разговарају са Јеленом Шурлан, менаџерком Центра, али и представницима различитих организација које своје активности пружања подршке и заштите тражиоцима азила предузимају у Центру.

На Правном факултету Универзитета у Београду 12. децембра 2022. одржана је студентска конференција „Међународна заштита избеглица“ којом је обележен јубилеј Правне клинике за азил и избегличко право чији програм ове академске године прати петнаеста генерација студената. Конференција је организована у сарадњи с

Канцеларијом Високог комесара за избеглице Уједињених нација у Републици Србији и престижним Институтом за међународно хуманитарно право из Санрема. Конференција је свечано отворена поздравним речима проф. др Зорана Мирковића, декана Правног факултета у Београду, и госпође Стефани Краусе, вршитељке дужности шефа мисије УНХЦР-а у Србији. Главно предавање о савременим изазовима али и приликама које се указују у вези с међународном заштитом избеглица студентима и осталим гостима из државних органа и невладиног сектора одржао је господин Клаудио Делфабро, директор Департмана за међународно избегличко право и право миграција при Институту за међународно хуманитарно право из Санрема. Учешће на конференцији су узели како студенти Правне клинике за азил и избегличко право, тако и студенти мастер студија Факултета политичких наука који у овом семестру слушају предмет Међународно избегличко право. Студенти су у тимовима спровели истраживања о различитим питањима у вези са заштитом избеглица и других особа у потреби за међународном заштитом. Тимови су спровели истраживања и написали радове под менторством практичара из партнерских институција и наставника и сарадника Правног факултета у Београду. Представљени радови су изложени током две радне сесије. У првој сесији представљени су радови који су се бавили општим темама међународног избегличког права и поређењем система међународне заштите избеглица на различитим нивоима (универзалном и три регионална нивоа): „Извори избегличког права са освртом на право Републике Србије“, „Приступ територији“, „Како заштита избеглица на универзалном плану може да буде унапређена узимајући у обзир искуство заштите на афричком континенту?“, „Европски одговор на избегличку кризу: дупли стандарди и солидарност на испиту“ и „Шта Европа може да научи од Латинске Америке у вези са заштитом избеглица?“. Током друге сесије изложени су радови о специфичним и недовољно истраженим питањима у вези с међународном заштитом избеглица: „Право избеглица и тражилаца азила на спајање породице – међународни и домаћи стандарди“, „Родна перспектива међународног избегличког права (родни идентитет и родно засновано насиље)“, „Еколошки мигранти – запостављени изазов савременог доба“, „Изазови у интеграцији избеглица у Србији – да ли Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима може бити оквир унапређења стања у овој области?“ и „Изазови апатридије у Србији у прошлости и будућности“. Осим представљања резултата спроведених истраживања, студенти су имали и задатак да коментаришу и дају предлоге за унапређење рада тима чији им је рад унапред додељен за коментарисање. Студентски радови ће током 2023. године бити објављени на сајту Правне клинике за азил и избегличко право, чије се успостављање такође очекује у 2023. години. Сајт Клинике ће бити део сајта УНХЦР-а Србија, а приступ ће бити омогућен и преко сајта Правног факултета у Београду. Студентима су драгоцену помоћ и несебичну подршку током истраживања, писања радова и припреме за конференцију пружали њихови менторке и ментори из институција које су дугогодишњи партнери Правног факултета у организовању

програма Правне клинике за азил и избегличко право. Са студентима су радили Бојан Стојановић (УНХЦР), Никола Ковачевић (ИДЕАС), Данило Ђурчић (А11), Невена Марковић (Praxis), доц. др Јања Симентић Поповић (Факултет политичких наука), Ана Здравковић (Институт за упоредно право), проф. др Ивана Крстић, асистенткиња Марија Влајковић и проф. др Бојана Чучковић. Радом Правне клинике за азил и избегличко право координира проф. др Бојана Чучковић.

1.8. Е-ПРАВНА КЛИНИКА

еПравну клинику је похађало и успешно завршило 78 студената у зимском семестру 2022/2023 године.

еПравна клиника методолошки користи *online* комуникацију у свом раду, како је то и предвиђено силабусом еПравне клинике. До увођења епидемиолошких мера, поред *online* комуникације која се користила за индивидуалан рад са студентима на решавању конкретних правних проблема, одржавана су предавања у просторијама факултета. Након увођења обавезне примене епидемиолошких мера и организовања наставе у складу с њима, успешно је имплементиран концепт потпуно електронске правне клинике, односно класична предавања су уступила место *online* предавањима, док је цео курс, односно и тестирање и праћење напретка студената извршено путем специјализованог софтвера.

Током трајања еПравне клинике одржана су предавања о следећим темама:

- Студија случаја из области Права прекршаја, предавач: Весна Адамовић, судија Прекршајног апелационог суда у Београду;
- Студија случаја из области Породичног права, предавач: Маја Атанасковић, адвокат;
- Студија случаја из области Кривичног права, предавач: Предраг Миловановић, члан Државног већа тужилаца;
- Студија случаја – Процесно-правни аспекти, предавач: Владимир Врховшех, судија Вишег суда у Београду;
- Кривична пријава у правном систему Р. Србије, предавач: Никола Пантелић, заменик Јавног тужиоца;
- Поступање по кривичној пријави, предавач: Ђуринац Александар, тужилачки сарадник Трећег основног јавног тужилаштва у Београду;
- „Колеге Колегама“, предавање са циљем да студентима приближи професије, адвоката, тужилаца и судија и правника у органима управе, Дарко Дедовић, адвокат, Александар Ђуринац, тужилачи помоћник, Стефан Маројевић, царински инспектор.

У другом делу клинике, студенти су решавали тестове који су имали за циљ да дају одговоре на конкретне правне проблеме и правна питања. Тестови су конципирани

тако да студенте наводе на размишљање и примену научног, као и истраживање релевантних законских али и подзаконских аката, како би успешно сагледали конкретан правни проблем и применили одговарајућу правну норму.

Током трајања еПравне клинике са студентима су у својству ментора радили:

- Никола Пантелић, Више јавно тужилаштво,
- Милош Веселиновић, Адвокатска канцеларија Учајев,
- Петар Учајев, Адвокатска канцеларија Учајев,

2. НОМОТЕХНИКА И ПИСАЊЕ ПРАВНИХ АКАТА

Номотехника и писање правних аката је предмет-вештина на четвртој години студија Правног факултета. Предметом руководи проф. Горан Дајовић, а административно-техничке послове током 2022. године обављале су асистенткиње Бојана Тодоровић и Марија Влајковић.

Од школске 2019/20. год. настава из Номотехнике се изводи у два семестра: у првом семестру се изводи настава која носи назив „Писање правних аката **јавног права**“ а у другом „Писање правних аката **приватног права**“. У јесењем семестру студенти се обучавају писању појединачних аката из управног (првостепена и другостепена решења), кривичног (притвор, истрага, оптужница), радног (уговор о раду), уставног (уставна жалба), и међународног права људских права (представка ЕСЉП), а у пролећном, писању аката приватног права, односно тестаментна, решења о наслеђивању, аката у парничном поступку, аката из породичног права (брачни уговори и споразумни развод), уговора у привреди, ауторског уговора. Том променом се проширио круг аката за чије писање се студенти, у зависности од својих афинитета, обучавају. То је проширило и круг млађих наставника и сарадника из одговарајућих области који учествују у настави.

Имајући у виду такав двосеместрални начин наставе, током 2022. године настава се одвијала и у пролећном и у јесењем семестру по групама, а коначни резултати су такви да је више од 70 процената студената (од око 320 пријављених, око 245), који су уписани на групе, извршило своје обавезе током семестра. Конкретно, настава се одвијала на следећи начин:

ПРОЛЕЋНИ СЕМЕСТАР ШКОЛСКЕ 2021/22

Због ванредних околности, у пролећном семестру за школску 2021/22. годину, настава на предмету се и даље, уз сагласност продекана за наставу, изводила путем *moodle* платформе и њоме су биле обухваћене три радне групе студената (у просеку

нешто мање од 60 студената у свакој групи). Студентима који су били обухваћени наставом на радним групама верификује се да су положили испит уколико током семестра редовно раде задатке и положе завршни колоквијум. На крају пролећног семестра је око 120 студената остварило то право

Наставу су изводили: проф. др Катарина Доловић Бојић, доц. др Снежана Дабић Никићевић, проф. др Милош Станковић, асс Маша Мишковић, асс Новак Вујичић, асс Ивана Бараћ.

План рада - пролећни семестар 2022. год.

СЕДМИЦА	ДАТУМ	ПРЕДАВАЧ	ТЕМА
I седмица	21.02. - 27.02.	проф. др Горан Дајовић	Уводна објашњења
II седмица	28.02. - 06.03.	проф. др Милош Станковић	Оставинско решење
III седмица	07.03. - 13.03.	проф. др Милош Станковић	Тестамент
IV седмица	14.03. - 20.03.	асс. Ивана Бараћ	Брачни уговор
V седмица	21.03. - 27.03.	асс. Ивана Бараћ	Развод брака
VI седмица	28.03. - 03.04.	асс. Маша Мишковић	Уговор о продаји
VII седмица	04.04. - 10.04.	асс. Маша Мишковић	Меница
VIII седмица	11.04. - 17.04.	проф. др Катарина Доловић Бојић	Тужба
IX седмица	18.04. - 24.04.	проф. др Катарина Доловић Бојић	Одговор на тужбу
X седмица	25.04. - 01.05.	доц. др Снежана Дабић Никићевић	Пресуда
XI седмица	02.05. - 08.05.	доц. др Снежана Дабић Никићевић	Жалба
XII седмица	09.05. - 15.05.	асс. Новак Вујичић	Ауторски уговор и уговор о лиценци
XIII седмица	16.05 - 22.05.	Колоквијум	

ЈЕСЕЊИ СЕМЕСТАР ШКОЛСКЕ 2022/23

У јесењем семестру 2022/23. године настава на предмету се, након две године, поново изводила уживо. Наставом су биле обухваћене три радне групе студената (50 студената у свакој групи). Студентима који су били обухваћени наставом на радним

групама верификује се да су положили испит уколико током семестра редовно раде задатке и положе завршни колоквијум. На крају пролећног семестра је око 125 студената остварило то право.

Наставу су изводили: проф. др Бранко Ракић, доц. др Иван Ђокић, доц. др Филип Бојић, асс. Бојана Тодоровић, асс Ђорђе Марковић, асс Ивана Миљуш, асс Ивана Радосављевић, асс. Алекса Илић, асс Марија Влајковић.

План рада - јесењи семестар 2022. год.

	термин	наставник	тема
1	11-13.10	проф. Горан Дајовић	уводна објашњења
2	18-20.10.	асс. Бојана Тодоровић	првостепено решење у управном поступку
3	25-27.10.	асс. Бојана Тодоровић	другостепено решење у управном поступку
4	1-3.11.	доц. Филип Бојић	уговор о раду; решење о престанку радног односа
5	8-10.11.	доц. Иван Ђокић	оптужница у кривичном поступку; наредба о спровођењу истраге; решење о одређивању притвора
6	15-17.11.	доц. Ивана Миљуш	
7	22-24.11.	асс. Ивана Радосављевић	
8	29.11.-1.12.	асс. Ђорђе Марковић асс. Алекса Николић	уставна жалба
9	6-8.12.	асс. Ђорђе Марковић асс. Алекса Николић	уставна жалба
10	13-15.12.	проф. Бранко Ракић асс. Марија Влајковић	представка ЕСЉП
11	20-22.12.	проф. Бранко Ракић асс. Марија Влајковић	представка ЕСЉП
12	Колоквијум (решавање практичног задатка): 27.12 – 29.12. од 13.30		

Студенти који су изабрали Номотехнику као вештину али се нису пријавили за наставу на радним групама, да би вештину положили, излазе на писмени испит из Номотехнике. Као и протеклих година, број студената који су приступили испиту, је у целини узев, отприлике двоструко мањи од броја студената који су вежбали и кроз вежбе положили вештину. Писмени испит одржава се у редовним испитним роковима

и састоји се

1. од једног теоријског питања из монографије *Номотехника и правничко расуђивање*
2. задатка - решавања хипотетичког случаја (из области јавног или приватног права) и уобличавања тог решења у одређену врсту појединачног правног акта (које се спрема на основу материјала доступних на *moodle* платформи у одговарајућим секцијама о номотехници).

Конечно, нагласио бих да несметано одвијање наставних и других активности на вештини „Номотехника и писање правних аката“ не би било успешно, без труда и анагажмана свих наставника и сарадника који су учествовали у извођењу наставе, као ни без асистенткиња, Бојане Тодоровић и Марије Вјаковић, и као наставница, али и као сарадница за административно-техничке послове.

3. ПРАВНА ИНФОРМАТИКА

Предмет Правна информатика - вештина има за циљ да је да се студенти права упознају са могућностима примене информационе и комуникационе технологије у правној професији и стекну практично знање у проналажењу и коришћењу правних информација уз помоћ нових технологија, база података и претраживача, као и да се упознају са основним питањима е-управе, е-трговине, е-набавки, е-демократије. Током наставе из те вештине, студенти израђују анализу случаја која подразумева решавање постављеног хипотетичког проблема из области позитивног права коришћењем методологије правне информатике, коју усвајају на часовима наставе. У школској 2021/2022 год. је пријављено 119 студената. 12 часова Правне информатике - вештине, у оквиру којих се студенти обучавају за проналажење и разумевање примене праксе Европског суда за људска права и Суда правде ЕУ је у овој школској години било обухваћено програмом рада Жан Моне Катедре за европско еколошко право, у чијем извођењу је учествовала асистент Марија Влајковић.

4. СТУДИЈА СЛУЧАЈА И СИМУЛАЦИЈА СУЂЕЊА

Током 2022. године у оквиру вештине Симулација суђења и студија случаја гости Правног факултета Универзитета у Београду (што уживо, што *online*) били су адвокати из водећих београдских канцеларија, судије, јавни бележници као и други угледни правници.

Одржано је укупно 15 гостујућих предавања на различите теме, од тога како

изгледа бавити се адвокатуром у међународном окружењу до анализе конкретних случајева са којима су се предавачи сретали у пракси.

После низа веома посећених предавања стручњака из праксе, студенти су имали прилику да присуствују симулацији суђења у извођењу колега са треће и четврте године основних студија, који су учествовали на такмичењу из области заштите од дискриминације, организовану од стране Повереника за заштиту равноправности Републике Србије. Последње недеље курса биле су резервисане за интензивне припреме студената за полагање испита из овог предмета који се састоји у симулацији суђења из унапред задатог случаја који је доступан на итнернет страници доц. др Милене Ђорђевић, предмет: Студије случаја и симулација суђења: <http://www.ius.bg.ac.rs/prof/materijali/yormil/nastava.htm>.

Студенти су препознали потребу и важност организовања оваквог вида наставе, па је интересовање за предавања из вештине Симулација суђења и студија случаја било велико. О квалитету и значају наставе из ове вештине говоре и похвални студентски коментари у реализованим анкетама који у овом облику наставе, између осталог, говоре и следеће: "сјајни професори који су за нас у овом семестру припремили занимљиве теме и сјајне предаваче. На тим предавањима нисмо се само спремили за испите, већ смо можда открили и чиме бисмо могли да се бавимо убудуће."

Успешну организацију наставе из вештине Симулација суђења и студија случаја координирали су наставници задужени за њено извођење доц. др Милене Ђорђевић, проф. др Марко Јовановић и сарадници Стефан Јовановић и Катарина Прица.

5. ТЕХНИКЕ ТУМАЧЕЊА ПРАВА

Технике тумачења права је предмет-вештина на четвртој години студија Правног факултета за коју студенти сваке године показују све веће интересовање. Резултати студентских евалуација из претходних година су позитивни. Предметом руководе проф. Миодраг Јовановић, проф. Горан Дајовић, проф. Бојан Спаић и доц. Милош Здравковић.

Настава је конципирана тако да се студенти на првим часовима упознају са основним концептима и концепцијама теорије правног тумачења. У наставку семестра се теоријски и практично обрађују средства правног тумачења – језичка, системска, историјска и циљна. Студенти се са средствима правног тумачења упознају посредством судских пресуда у којима су одговарајућа средства коришћена уз теоријско образложење, да би на наредном часу употребу одговарајућег средства правног тумачења вежбали с гостујућим предавачем из правне праксе.

Студентима се верификује да су положили испит уколико редовно раде задатке и положе завршни колоквијум. Не постоји могућност полагања испита у оквиру рокова. Наставу у 2022. години су изводили: проф. др Миодраг Јовановић, проф. др Горан Дајовић, проф. др Бојан Спаић и доц. др Милош Здравковић, а практичну наставу: судија др Александар Трешњев, адвокат Љубица Томић, судија др Миодраг Мајић и проф. др Владимир Павић и доц. др Милена Ђорђевић из угла арбитражних практичара.

6. УЧЕШЋЕ НА СТРУЧНИМ ТАКМИЧЕЊИМА, ДЕБАТНИМ ТУРНИРИМА И ТАКМИЧЕЊИМА ИЗ БЕСЕДНИШТВА

Студенти Правног факултета Универзитета у Београду већ годинама постижу изузетне успехе на националним, регионалним и међународним стручним такмичењима. Ни претходна година није изузетак у том погледу.

Последњих двадесет година тимови нашег факултета бележе сјајне резултате на највећем такмичењу из области права на свету *William C. Vis International Commercial Arbitration Moot*. Скоро да не прође година, а да тим не освоји индивидуално признање за најбољег говорника (*Honorable Mention*) или да се макар не пласира у финале такмичења. Упркос томе што су нас сјајни такмичари из године у годину скоро па навикли на изванредне резултате, овогодишњи тим је лествицу подигао још више: тим Правног факултета је освојио 2. место за најбољу тужбу у конкуренцији од 365 тимова! Испред београдског тима, у конкуренцији за најбољу тужбу, били су једино академци из Хајделберга, док су треће место освојили студенти са Универзитета у Берну. Студенти су се надметали у још три категорије: најбољем одговору на тужбу, најбољем усменом наступу и избору за најбољег говорника.

Ове године Правни факултет Универзитета у Београду представљали су: Ања Караџић, Дуња Томашевић, Душан Јаблан, Јован Бећирић, Лука Милошевић, Лука Стојилковић, Мила Пејић, Нина Митровић, Зоран Кобал и Жељко Лоци. Тим је, као и свих претходних година, предводила доц. др Милена Ђорђевић, а ове године су јој подршку пружали: Мила Ђорђевић, Лидија Зечевић, Дуња Грујичић, Јована Ђорђевић, Нина Рашљанин, Марија Ралевић, Љубиша Вулић и Давид Вучинић, који су и сами претходних година били учесници на овом такмичењу, а данас су успешни адвокатски приправници или су остали да раде на факултету као сардници и асистенти.

Главно такмичење се као и сваке године одржало у Бечу. Пре финалног такмичења, наши студенти учествовали су на низу припремних такмичења и тамо такође збележили велике успехе. Наиме, наш тим се изборио за треће место на *DIA Piper Pre-Moot*-у одржаном виртуелно из Стокхолма 18. фебруара, а друго на регионалном такмичењу одржаном у Подгорици током викенда 26. и 27. фебруара.

Наш Vis Moot тим наставио је да ниже успехе, обезбедивши место у финалу припремног такмичења одржаног у Прагу. Иако другопласиран, београдски тим може да се похвали и највећим укупним бројем бодова у конкуренцији од више од 20 тимова из целог света.

Даље, на Светском универзитетском дебатном првенству (*"Belgrade WUDC 2022"*) наши студенти су остварили историјски успех. Првенство се ове године услед пандемије одржало онлине, док је домаћин била српска академска дебатна мрежа Отворена комуникација. Студенти Правног факултета Универзитета у Београду, Ђорђе Радосављевић и Новак Челебић, однели су титулу светских шампиона у категорији енглески као други језик. Ђорђе Радосављевић је такође добио престижну награду *"Sadiq Ayinde"*, која се додељује за најбољи говор у финалу исте категорије. Поред тога, на поменутом светском првенству Милош Марјановић је био у тиму главних судија. Ово је први пут у историји да су наши студенти постали шампиони у овој категорији такмичења. На првенству је учествовало преко 1000 студената из целог света. На путу до финала, они су победили тимове са Харварда, Кембриџа, Универзитета у Сиднеју, док су у самом финалу дебатовали против тимова из Израела и Француске.

Такође, наши студенти су остварили велике успехе на Европском универзитетском дебатном првенству (*"Zagreb EUDC 2022"*), које се одржало у Загребу, недуго након Светског првенства. Ђорђе Радосављевић и Новак Челебић су се пласирали у финале турнира у категорији енглески као други језик. На европском првенству је учествовало преко 300 студената из целе Европе, а према броју бодова након 9 рунди они су били 8. најбољи тим на такмичењу у овој категорији. Ђорђе и Новак су у финалу дебатовали против тимова са Универзитета у Тел Авиву, Универзитета у Софији и Универзитета у Хаифи. Поред овог великог успеха, Ђорђе Радосављевић је проглашен за 9. најбољег говорника, а Новак Челебић за 12. најбољег говорника у категорији енглески као други језик. Наши студенти су такође остварили огромне успехе као судије на првенству. Студенткиња Мила Марјановић је судила четвртфинале у отвореној категорији, док је Милош Марјановић судио финале отворене категорије. Наш факултет је као судија представљала и Андријана Стојковић.

Поред тога, у децембру 2022. године, на такмичењу *"Осуди дискриминацију"*, два тима Правног факултета Универзитета у Београду освојила су друго и треће место, као и награду за најбољег говорника. Такмичење *"Осуди дискриминацију"* организује Повереница за заштиту равноправности и Фондација *"Регистар националног интернет домена Србије"*. Тим нашег Факултета који је однео друго место чинили су студенти четврте године Тијана Глишовић и Стеван Вуковић, док их је за такмичење припремао асистент Ђорђе Марковић. Награду за најбољу говорницу добила је студенткиња Тијана Глишовић. Тим који је такође представљао Правни факултет, а који је у укупном пласману заузео треће место, чинили су студенти Филип Борисављевић, Огњен Јоргић и Александар Максић. Тим је припремао доцент др Иван Ђокић. Ово је девето

национално такмичење у симулацији суђења из области заштите од дискриминације, као и четврта година заредом како су се студенти нашег Факултета пласирали у финале.

У децембру 2022. године је нашим студентима Тијани Глишовић, Невени Недељковић и Душану Ђурићу, додељена стипендија Фондације „Студеница“. Тијана и Невена су стипендисткиње другу годину за редом, док је Душан први пут постао стипендиста у 2022. години. Фондација „Студеница“ је организација српске дијаспоре у Америци која већ три деценије стипендира истакнуте и талентоване младе различитих образовних профила. Оно што свакако Фондацију „Студеница“ разликује од других сличних фондација и задужбина јесте што поред материјалне помоћи, она нуди младима да своје идеје и пројекте реализују и тиме подстакну друге младе људе да се ангажују у својим заједницама. Напомињемо да су многи професори на нашем факултету били добитници ове престижне стипендије и веома смо поносни што и данас Фондација „Студеница“ препознаје успешне правнике које помаже током студија и професионалног развоја.

Извештај Центра за правне вештине припремила је

проф. др Бојана Чучковић, управница Центра